

Det finns gott om historiska platser längs den gamla landsvägen. Kyrkor, herrgårdar, minnesmärken av olika slag och naturminnesmärken avlöser varandra längs den 48 km långa färden från Lovisa till Borgå.

— **Pjuksten** markerar gränsen mellan Pernå och Lovisa. I stenen finns det creutzska vapnet inhugget och initialerna PN som står för Petter Nyberg, som var förvaltare på Sarvfax i slutet av 1700-talet, när inrättningarna gjordes, berättade kommunalsekreterare Bo Ahlnäs, som var vägvisare på hembygdsturen.

Sarvfax är följande sevärdhet på turen. Vid sekelskiftet omfattade godset 6.900 hektar mark och 100 äor. Efter V. M. von Born delades godset i Stor-Sarvfax och Norr-Sarvfax. Nu äger Svenska litteratursällskapet Stor-Sarvfax och Norr-Sarvfax är i Sebastian Ramsays ägo.

Vid Ribäckbacken svänger bussen för några tiotal meter in på den nya landsvägen. Här har också infarten till Pernå kyrkoby fått sin sträckning flyttad en kort bit västerut.

På väg in till Pernå kyrkoby passerar vi **Särklax** gods. Där verkade bl.a. prosten Petrus Serlachius under stora ofreden. Han hann vara själavårdare i Pernå i 57 års tid, berättar Bo Ahlnäs.

Han berättar att det också är möjligt att Peder Särklaks, en av finska kyrkans reformatorer är hemma härifrån. Säkert är att Mikael Agricola var från Pernå och det skulle innebära att tre framtida biskopar i Finland på 1500-talet härstammade från Pernå.

Sveltbacken figurerar i litteraturen. Josefin Bengts använder platsen i sina böcker och Runar Schildt låter en händelse passera här i Galgmannen.

När vi når fram till kyrkbacken berättar Bo Ahlnäs om berättelserna och sägnerna om kyrkklockorna och ljuskronorna. Klockorna i det gamla klocktornet togs ned år 1710 på order av landshövdingen och fördes antingen till Helsingfors eller Stockholm. Men enligt sägnen skulle en av klockorna ha rullat ner från åsen i potten under transporten. En annan version gör gällande att klockorna grävdes ner i Röjsjömossen. Ljuskronorna skall också ha rönt samma öde. De klockor som hänger i den nuvarande klockstapeln är från 1675 respektive 1735. Klockstapeln är byggd 1855.

Pernå kyrka är från 1400-talet. Den är inte den första kyrkan i Pernå. Redan år 1250 byggdes den första kyrkan i Tetom.

Också i **Forsby** har det funnits en kyrka. Den byggdes i början av 1600-talet av Lorentz Creutz d.y. och revs i mitten av 1800-talet. Prästgården i Forsby finns ännu kvar. Forsby är en gammal industriort.

Här har funnits en silvergruva i början av 1600-talet. I slutet av samma sekel anlades ett järnbruk på orten. Från och med 1865 är det Joh. Askolin som svarar för den

○ Ställvis håller buskarna på att göra landsvägen ofarbar för bussar men en mycket stor del av "Stora Strandvägen" är fortfarande farbar. Så här lummig är landsvägen i Gislarböle.

industriella verksamheten och numera Rauma-Repola Oy.

Vi passerar den gamla bron över Forsby å till fots. Bron bär ännu personbilar men bussar klarar den inte av.

När vi når fram till **Gammelby** gör bussen ett uppehåll för att deltagarna i hembygdsturen skall kunna bekanta sig med en äkta lanthandel, som inte ännu har lagts ned. Det är Carléns butik. Den är en av de få butiker där kunderna fortfarande betjänas och med ett sortiment som omfattar nära nog allt som kan behövas i ett hushåll.

Från Gammelby kör vi längs den gamla landsvägen allt fram till **Illby**. Det behövs bara korta avstickare upp på den nya vägen för att vi igen skall kunna fortsätta

längs den krokiga och backiga vägen som helt följer landskapet.

Många platser längs vägen lockar fram minnen bland passagerare som färdats med buss längs vägen för tjugo år sedan. Skyttarbacken i Illby ansågs vara den brantaste backen Mellan Helsingfors och Lovisa. Där fick passagerarna förr stiga ut ur bussen och karlfolket fick dessutom skjuta på för att man skulle klara av den. Nu fick vi som tur färdas ner för backen.

Men vi kunde konstatera att vägen fortfarande är farbar. På vissa ställen håller buskarna att krypa över vägen men på de flesta ställen går det fortfarande bra att färdas med cykel, med bil eller till och med med buss.

NILS-ERIK FRIIS